સુધરેલી રીત મુજબ.   નવાં ધોરણ માટે.

બાળવર્ગની નોટ.

જેની અંદર મૂળાક્ષર શિક્ષણ, મૂળાક્ષર લખવાનો ક્રમ ત્રણ રીતે, મૂળાક્ષર, બે અક્ષરના શબ્દ, ત્રણ અક્ષરના શબ્દ, બારાખડી, આંક, ભાગ ૧લાના અર્થ, ભાગ ૨ જાના અર્થ, ગીત અને કવિતાની સમજુતી, ડમ્બેલ્સની ડ્રિલ, પોતાની જગાએ જતી વખત બોલવાની ડ્રિલ, ઘેર જતી વખત બોલવાની ડ્રિલ, એકથી પાંચ સુધી ઉમેરવા તથા બાદ કરવા વિધિ પાઠ સરવાળાનો કોઠો, બાદબાકીનો કોઠો, ઢકાની રમત વિગેરે.

રચનાર-મેસર્સ સી. ડી. શાહ. એન્ડ કો૦

પ્રસિદ્ધ કર્તા-C. M. Shah.
પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું-શાહપોર-સુરત.

સને ૧૯૨૧]   આવૃત્તિ ૪ થી.   [સંવત ૧૯૭૭

છાપનાર-નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.
છાપવાનું ઠેકાણું-"શંકર" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ ચઉટાના પુલપર-સુરત.

કિંમત બે આના.

બાળવર્ગની નોટ.

મૂળાક્ષર શિક્ષણ.

સાધનઃ—સ્લેટ, રકાબી, કડી, સળી, રંગીન પેન.

સૂચનાઃ—પ્રથમ ડ્રિલ કરાવી વ્યવસ્થિત બેસાડવા. પ્રથમ સીધી લીટીથી બનતા અક્ષર શીખવવા; પછી વક્ર લીટીથી.

આરંભ પ્રશ્ન.

પ્ર૦ તમને રજા કેટલે વાગે મળે છે?
જ૦ ચાર વાગે સાહેબ.
પ્ર૦ રજા મળ્યા પછી કયાં જશો? જ. ઘેર.
મૂળાક્ષરનો ક્રમ લઇ ઘર ઓળખાવવું.
પ્ર૦ ઘરમાં પહેલો કયો અક્ષર બોલાયો?
જ૦ ઘ.
આજે એ તમને શિખવવાનો છે.

જવાબ હંમેશાં દરેક છોકરા પાસે પૂર્ણ વાકયમાં લેવા મહાવરો રાખવો.

મુખ્ય વિષય.

દરેક છોકરાની આગળ સ્લેટો મુકાવવી, અને સ્લેટની ડાબી બાજુએ જેટલી જોઇએ તેટલી કડી, સળી મૂકેલી એવી રકાબીઓ મુકાવવી, પછી શીક્ષકે વર્ગ આગળ પોતાની પાસે રાખેલી કડી, સળી અનુક્રમે ગોઠવી બતાવી બાળકો તેમ કરે છે કે નહિ તે જોવું.

અક્ષર તૈયાર કરાવ્યા પછી રંગીન પેન રકાબીમાંથી લેવડાવી કડી સળીની પાસે ફેરવાવવી. પછી કડી સળીઓ ગોઠવી હતી તે

મુજબ જુદા આકારો પડાવી ઘ છોકરા પાસે લખાવવો. (શિક્ષકે ઘ કઢાવવામાં પાટીઆનો ઉપયોગ કરવો.)

પુનરાવર્તન.

વર્ગમાંથી ૨-૪ છોકરા પાસે રંગીત ચાક વડે ઘ પાટીઆપર લખાવવો. બાર સરખી ૫ રંગીત સળીથી ઘર બનાવવું અને તે મુજબ વર્ગના તમામ છોકરાઓ પાસે બનાવરાવવું.

ચોપાઇ.

એક સળી આડી મુકાય; બે ઉભી તે ભીંત ગણાય.
બે બાજુ બે બનાવ ઢાળ, તે ઘરમાં તો રહેશે બાળ.
પાઠ અમારો થયો તૈયાર, સર્વે જાણશું હારો હાર.

ટીપઃ—નમુના માટે આ પાઠ શીખવી બતાવ્યો છે. એ મુજબ બીજા પાઠો શીખવવા.

મૂળાક્ષર શીખવવાનો ક્રમ.

ન, મ, ત, લ, ગ, ણ, જ, ઝ, ર, સ, શ, ચ, વ, ળ, પ, ષ, દ, ઇ, છ, ધ, ઘ, ઉ, ઊ, ટ, ઠ, ય, થ, ડ, ઢ, હ, ક, ફ, બ, ભ, ખ, અ.

બીજી રીતે.

મ, ન, ત, ભ, લ, દ, ધ, ઘ, છ, ઇ, ઈ, વ, બ, ગ, ણ, ઝ, ચ, અ, આ, એ, ઐ, ઓ, ઔ, અં, અઃ, ઉ, ઊ, પ, ષ, ખ, ટ, ઠ, ય, થ, ર, શ, સ, ડ, ઢ, ક, ફ, હ, જ, ળ.

ત્રીજી રીતે.

મેસર્સ સી. ડી. શાહ. એન્ડ કોના બનાવેલા અંકસૂચક મૂળાક્ષર કિત્તા પ્રમાણે.

મૂળાક્ષર.

ક, ખ, ગ, ઘ, ઙ, ચ, છ, જ, ઝ, ઞ, ટ, ઠ, ડ, ઢ, ણ,
ત, થ, દ, ધ, ન, પ, ફ, બ, ભ, મ, ય, ર, લ, વ, શ,
ષ, સ, હ, ળ, ક્ષ, જ્ઞ.
અ, આ, ઇ. ઈ, ઉ, ઊ, એ, ઐ, ઓ, ઔ, અં, અઃ

બે અક્ષરના શબ્દો.

ઈંદ	ખર	જમ	દસ	બળ
ઊડ	ખસ	જય	દળ	ભણ
ઊઠ	ખલ	ટપ	ધન	ભર
ઊન	ગધ	ટખ	નખ	ભસ
ઊસ	ગજ	ઠગ	નટ	મગ
ઋણ	ગણ	ડર	નર	મઠ
કદ	ગઢ	ઢગ	નવ	મણ
કદ્દ	ગપ	તજ	નસ	મન
કપ	ઘર	તડ	પગ	મર
કમ	ઘડ	તર	પણ	યમ
કર	ઘન	તલ	પડ	રજ
ખપ	ચક	થડ	પદ	રડ
ખાણ	જગ	થર	પળ	રથ
ખડ	જણ	દન	ફળ	રસ

લખ	વઢ	વણ	સહ	હઠ
વર	વઠ	વન	સળ	હળ
વડ	વટ	શણ	હગ	હસ

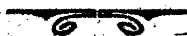
ત્રણ અક્ષરના શબ્દો.

અક્ષર	કુબજ	ચતમ	તલપ	મગજ
અડદ	કમળ	જખમ	તસર	મગર
અદલ	કરડ	જગત	દરદ	મરણ
અધર	કરણ	જડજ	નકલ	મરદ
અમલ	કલમ	જણસ	નગર	મલમ
અમર	કસબ	જનક	નજર	રબર
અરજ	ખબર	જનમ	નરક	રમણ
અસર	ખરચ	જમણ	નરમ	વગર
અસલ	ગગન	જલદ	નરસ	વચન
ઇલમ	ગજબ	જસત	નવલ	વતન
ઉપજ	ગટર	ઝડપ	પરખ	વરખ
ઉપર	ગમત	ઝટક	પવન	વરસ
કડણ	ગરજ	ઝપટ	ફણસ	વલણ
કડક	ગરમ	ઝરણ	ફરક	શરમ
કડબ	ગવન	તનખ	બગલ	સડક
કણક	ઘરડ	તહન	બદન	સમજ
કતલ	ચડસ	તપત	બરડ	સરસ
કદમ	ચપટ	તબક	બરફ	સહજ
કદર	ચપળ	તરડ	બળદ	હરણ
કનક	ચમન	તરફ	ભગત	હરફ
કપટ	ચરસ	તરત	ભજન	હરખ
કફન	ચલણ	તરસ	ભરમ	

આંક.

૧	૧૧	૨૧	૩૧	૪૧	૫૧	૬૧	૭૧	૮૧	૯૧
૨	૧૨	૨૨	૩૨	૪૨	૫૨	૬૨	૭૨	૮૨	૯૨
૩	૧૩	૨૩	૩૩	૪૩	૫૩	૬૩	૭૩	૮૩	૯૩
૪	૧૪	૨૪	૩૪	૪૪	૫૪	૬૪	૭૪	૮૪	૯૪
૫	૧૫	૨૫	૩૫	૪૫	૫૫	૬૫	૭૫	૮૫	૯૫
૬	૧૬	૨૬	૩૬	૪૬	૫૬	૬૬	૭૬	૮૬	૯૬
૭	૧૭	૨૭	૩૭	૪૭	૫૭	૬૭	૭૭	૮૭	૯૭
૮	૧૮	૨૮	૩૮	૪૮	૫૮	૬૮	૭૮	૮૮	૯૮
૯	૧૯	૨૯	૩૯	૪૯	૫૯	૬૯	૭૯	૮૯	૯૯
૧૦	૨૦	૩૦	૪૦	૫૦	૬૦	૭૦	૮૦	૯૦	૧૦૦

નાનો અંક એકમનો તેથી મોટો દશકનો અને તેથી મોટો સતકનો

બારાખડી.

ક્+અ = ક ખ ગ ઘ ચ છ જ ઝ ટ ઠ ડ ઢ ણ ત થ દ ધ

ક્+આ = કા ખા ગા ઘા ચા છા જા ઝા ટા ઠા ડા ઢા ણા તા થા દા ધા

ક્+ઇ = કિ ખિ ગિ ઘિ ચિ છિ જિ ઝિ ટિ ઠિ ડિ ઢિ ણિ તિ થિ દિ ધિ

ક્+ઈ = કી ખી ગી ઘી ચી છી જી ઝી ટી ઠી ડી ઢી ણી તી થી દી ધી

ક્+ઉ = કુ ખુ ગુ ઘુ ચુ છુ જુ ઝુ ટુ ઠુ ડુ ઢુ ણુ તુ થુ દુ ધુ

ક્+ઊ = કૂ ખૂ ગૂ ઘૂ ચૂ છૂ જૂ ઝૂ ટૂ ઠૂ ડૂ ઢૂ ણૂ તૂ થૂ દૂ ધૂ

ક્+એ = કે ખે ગે ઘે ચે છે જે ઝે ટે ઠે ડે ઢે ણે તે થે દે ધે

ક્+ઐ = કૈ ખૈ ગૈ ઘૈ ચૈ છૈ જૈ ઝૈ ટૈ ઠૈ ડૈ ઢૈ ણૈ તૈ થૈ દૈ ધૈ

ક્+ઓ = કો ખો ગો ઘો ચો છો જો ઝો ટો ઠો ડો ઢો ણો તો થો દો ધો

ક્+ઔ = કૌ ખૌ ગૌ ઘૌ ચૌ છૌ જૌ ઝૌ ટૌ ઠૌ ડૌ ઢૌ ણૌ તૌ થૌ દૌ ધૌ

ક્+અં = કં ખં ગં ઘં ચં છં જં ઝં ટં ઠં ડં ઢં ણં તં થં દં ધં

ક્+અઃ = કઃ ખઃ ગઃ ઘઃ ચઃ છઃ જઃ ઝઃ ટઃ ઠઃ ડઃ ઢઃ ણઃ તઃ થઃ દઃ ધઃ

ભાગ ૧ના અર્થ.

વર્ગ ૧.

કપોટો=મંજો

મલ=જોરાવર માણસ.

મલમ=ચીકણું ચોપડવાનું ઓસડ

સુરજ=રવિ

વર્ગ ૨.

ફેણ=નાગની પહોળી ડોક

ગણ=ગણતરી કર

મૃગ=એક જાતનું હરણ

મગન=છોકરાનું નામ છે

ગમત=મજા

ગમન=છોકરાનું નામછે.

જમ=ખા

જમણ=જમવાનું

ગજ=ચોવીસ તસુનું માપ

નમ=નીચો વળ

વર્ગ ૩.

રથ=ચાર પૈડાની ઘુમટવાળી ગાડી

સગડી=દેવતા સળગાવવાનું સાધન

તર=પાણીમાં શરીર અધર રાખ

સરસ=સારી

રમત=ખેલ

તરત=જલદી

રતન=છોકરીનું નામછે.

શકોરૂં=માટીનો વાડકો

ચકલી=ચલ્લી

શણ=એક જાતનો છોડ

ચમર=વાળની પીંછી

ન	પ	ફ	બ	ભ	મ	ય	ર	લ	વ	શ	ષ	સ	હ	ળ	ક્ષ	જ્ઞ
ના	પા	ફા	બા	ભા	મા	યા	રા	લા	વા	શા	ષા	સા	હા	ળા	ક્ષા	જ્ઞા
નિ	પિ	ફિ	બિ	ભિ	મિ	યિ	રિ	લિ	વિ	શિ	ષિ	સિ	હિ	ળિ	ક્ષિ	જ્ઞિ
ની	પી	ફી	બી	ભી	મી	યી	રી	લી	વી	શી	ષી	સી	હી	ળી	ક્ષી	જ્ઞી
નુ	પુ	ફુ	બુ	ભુ	મુ	યુ	રુ	લુ	વુ	શુ	ષુ	સુ	હુ	ળુ	ક્ષુ	જ્ઞુ
નૂ	પૂ	ફૂ	બૂ	ભૂ	મૂ	યૂ	રૂ	લૂ	વૂ	શૂ	ષૂ	સૂ	હૂ	ળૂ	ક્ષૂ	જ્ઞૂ
ને	પે	ફે	બે	ભે	મે	યે	રે	લે	વે	શે	ષે	સે	હે	ળે	ક્ષે	જ્ઞે
નૈ	પૈ	ફૈ	બૈ	ભૈ	મૈ	યૈ	રૈ	લૈ	વૈ	શૈ	ષૈ	સૈ	હૈ	ળૈ	ક્ષૈ	જ્ઞૈ
નો	પો	ફો	બો	ભો	મો	યો	રો	લો	વો	શો	ષો	સો	હો	ળો	ક્ષો	જ્ઞો
નૌ	પૌ	ફૌ	બૌ	ભૌ	મૌ	યૌ	રૌ	લૌ	વૌ	શૌ	ષૌ	સૌ	હૌ	ળૌ	ક્ષૌ	જ્ઞૌ
નં	પં	ફં	બં	ભં	મં	યં	રં	લં	વં	શં	ષં	સં	હં	ળં	ક્ષં	જ્ઞં
નઃ	પઃ	ફઃ	બઃ	ભઃ	મઃ	યઃ	રઃ	લઃ	વઃ	શઃ	ષઃ	સઃ	હઃ	ળઃ	ક્ષઃ	જ્ઞઃ

ચમન=છોકરાનું નામછે
બીલીપત્ર=બીલી નામ
નાં ઝાડનાં પાંદડાં
અંક=આંકડા

વર્ગ ૪.

વહાણુ=મોટી હોડી
નળ=પાણીની મોટી
નળી
વળ=પાછો ફર
વણ=વીણ
જવ=ઘઉંના જેવા
આકારનું ધાન્ય
ઘર=ઘીના

ગળ=ગળે ઉતાર
પતંગ=કનકવો
ધનુષ=કામઠું
પગ=ટાંટીઆ
પરણ=લગન કર
પવન=વા
ચોરસ=ચાર કાટખૂણા-
નો આકાર

વર્ગ ૫.

દહો=ઓસ
ઈયળ=એક જાતનું ઝીણું
કીડા જેવું પ્રાણી
દળ=પીસ

ઇસ=ખાટલાના ઉભા
આડાં લાકડાં તે
આંગળાં=આંગળીઓ

વર્ગ ૬.

ઘડે=માટીનો દોરીઓ
ધજા=વાવટા નિશાન
છગન=છોકરાનું નામછે
ધસ=ધસડ
ધન=સરખી લંબાઇ
પહોળાઇ અને જાડા-
ઇના કકડા
ઘર=મકાન

ધમણુ=ભઠ્ઠી ફુંકવાનું ચામડાનું સાધન
મધ=ગળ્યો ચીકણો પ્રવાહી પદાર્થ

વર્ગ ૭.

ઉતરડ=મોટા માટલા-પર નાના અનુક્રમે ગોઠવેલા હોય તે
ઊન=ઘેટાના વાળ
ઉજમ=છોકરીનું નામછે.
ઉમર=મુસલમાન છોક-રાનું નામ છે.

વર્ગ ૮.

ટટ્ટુ=નાનો ઘોડો
ઢબુ=અઢીકો; બે સવાકા
ઝટ=જલદી
ઢગ=ઢગલો

ગઢ=કિલ્લો
સઢ=વહાણુમાં કુવાને બાંધેલું પવન ભરવાનું કપડું
થડ=ઝાડનો વચલો ગોળ ભાગ
કરોળીઓ=જાળાં બાંધ-નાર જીવડું

વર્ગ ૯.

ડગલો=અંગરખો
ઠળીઓ=બી
હળ=જમીન ખેડવાનું ઓજાર
મહુડ=એક જાતનું કઠોળ
હસન=મુસલમાન છોક-રાનું નામ છે.
ફણસ=એક જાતનું ફળ (એમાંથી ચાંપા નીક-ળે છે)

કલમ=લેખણુ
પાટડ=ઢાલ
મણકા=ગોળ દાણા

વર્ગ ૧૦.

ભમરડો=ફેરવવાનું રમકડું
ભરડ=ભચડ
ખડીઓ=સાહી ભરવાનું ઠામ
અજગર=મોટો સાપ
ખપ=પત્થરની લાંબી ખાંડણી
અડદ=એક જાતનું કઠોળ
બઢ=એ હાથવાળા છાતી સાથે રાખવા તે
પંજો=આંગળા સાથનું કાંડું

ભાગ ૨ જાના અર્થ.

પાઠ ૧.

બા=બેન
મા=બાપની વહુ
ના=નાક
ભા=દાદા
ચાર=લીલું ઘાસ
ચાકર=નોકર

પાઠ ૨.

મામા=માના ભાઇ
બાઉ=લાડુ
બાપા=માનો વર

પાઠ ૪.

ડીલે=શરીરે
ઘી=તાવેલું માખણ
તોયા=અણીવાળા
વાળ=બાળ; નિમાળા

માળી=બાગની સંભાળ રાખનાર

પાઠ ૫.

જહુ=ઘણું
પુરી=તળેલી નાની રોટલી
ગુલાબ=એક જાતનું ફૂલ.

બુલાખી=છોકરાનું નામ
બૂમ=ઘાંટા
ભૂ=પાણી
પાસે=કને

પાઠ ૬.

દવા=ઓસડ
પૈસા=નાણું
તાવ=બોખાર; તપત
બૈરી=બાયડી
વૈતરા=મજુર
લટકે=લબડે

પાઠ ૭.

દડો=ગોલ
પીળો=હળદર જેવો
દોરો=દોરી
સૌ=બધા
રાતો=લાલ
વાદળી=આસમાનના રંગ જેવો
ગીત=રાગથી ગાવું તે

પાઠ ૮.

ઇંટ=માટીનો લંબ-ચોરસ ઘાટ
બંગડી=કાચની ચુડી
શાંતી=છોકરીનું નામછે.

પતંગ=કનકવો
ચમચક=કનકવાના પુછડા આગળ જુદા રંગનો કડકો ચોઢેલો હોય છે તે

પાઠ ૯

ભલી=ગરીબ
વળગી=બાઝી
વાછરડી=નાની ગાય
તાંબડી=દૂધ દોહવાનું વાસણ
દહાડો=દિવસ

પાઠ ૧૦

વહાલા=પ્યારા
અહીં=આ ઠેકાણે
દર=ઉંદર, કીડી, મંકોડ સાપ વગેરેનાં ઘર; બાકું
ફરી=બીજીવાર

પાઠ ૧૧

ટાંગેલું=લટકાવેલું
ચાંચ=પક્ષીનું મોં
લીટા=કાપા
પાંજરૂ=પીંજરૂં
કાંઠલો=ગળા પરનો કાપો
પાંખ=પક્ષીને ઊડવાનું સાધન
મજાનો=સારો; સુંદર

ભાત=રાંધેલા ચોખા
સારૂં=મીઠું; મધુરૂં

પાઠ ૧૨

પહેલાં=અગાઉ
ચોપડી=પાથી
ચાંપવાને=દાબવાને
મહેતાજી=ગુરુજી; માસ્તર
મોડું=અસુરૂં
ફાડી=ચીરા
નિશાળ=ભણવાનું ઠેકાણું
પાઠ=ધડો; લેશન
વાર=ઢીલ; વખત

પાઠ ૧૩

ઘરાક=સોદો લેનાર
દુકાન=માલ વેચવાનું ઠેકાણું
રેવડી=ખાંડની ચસણીમાં તલ નાંખી કરેલી ચકતી
છેતરતો=ઠગતો
દુકાનદાર=દુકાનવાળો
બધા=સૌ
નવી=નવીન
માલ=સોદો
પૈસો=ત્રણ પાઈની કિંમતનો સિક્કો.

પાઠ ૧૪

ઓછું=કમી
હવાડો=ઢોરને પાણી પીવા માટે બાંધેલી છોબંધ કુંડી
વેઢા=આંગળીના કાપા
ઢોર=પશુ
ત્રાજવું=તોળવાનું સાધન
મીડું=શૂન્ય

પાઠ ૧૫

અવળા=ઉલટા
ચંપો=ચંપાના ફૂલનું ઝાડ
ચંપેલી=ચંપેલીના ફૂલનો વેલો
આગલા=અગાડીના
પાછલા=પછાડીના
મેજ=ટેબલ
પાયા=પગ
પાંખડી=ફૂલની પાંદડી

ગીત અને કવિતાની સમજુતી.

સમજુતી—ચાલો, ઊઠો. આજ આપણે નવી રમત રમીએ; વાવટાઓ લઈને સારો ખેલ કરીએ અને ઉમંગથી હળીમળીને રહીને આપણે મજા કરીએ, લાલ, પીળો અને વાદળી એ ત્રણ મૂળ રંગ કહેવાય છે. બાકીના બીજા બધા મેળવણી કરવાથી થાય છે, આજે આપણે સાથે ગોળ કુંડળું કરીએ છીએ. તેથી જુદા જુદા રંગ કેવા સારા દેખાય છે! ઉમંગથી હળીમળીને રહીને આપણે મજા કરીએ.

સમજુતી—મા મને ચંદ્રમા વહાલો લાગે છે. ચંદ્રમા વહાલો લાગે છે. મા મને ચંદ્રમા રમવાને આપો અને ઘણા તારાઓ વીણીને બાગ ગજવામાં ઘાલો. મા મને ચંદ્રમા વહાલો લાગે છે. મા ચંદ્રમા અડધો મુગટ ધરે છે ને આખો મુગટ પણ ધરે છે. પણ કોઈ દિવસ મુગટ વગર આવતો નથી. ચંદ્રમાનું તેજ મારી આંખોમાં આંજો મા એને ઊડતો પકડો. મા મને ચંદ્રમા વહાલો લાગે છે.

સમજુતી—તારા ગણ્યા ગણાય નહિ, તેમજ વિણ્યા વિણાય નહિ. તેમજ છાબડીમાં માય પણ નહિ. તોપણ તે મારી આરસીમાં નહાય છે. તારા આકાશમાં ઝબક ઝબક થાય છે, તેથી જાણે તે મંદ મંદ હસે છે એમ લાગે છે. દેવની આંખો અંધારી રાતે પોતાની તેજવાળી ચળકતી પાંખો ઉઘાડે છે.

સમજુતી—ઓ ! ઈશ્વર તારું ભજન કરીએ, કારણ કે તારું નામ મોટું છે; તારા ગુણનું હમેશાં ગાયન કરીએ, કે જેથી અમારાં

કામ થાય. (૧) પ્યાર લાવીને તું અમને હસાવ અને મારૂં મન હંમેશાં પાપ વગરનું રાખ; જો કદાચ અમે ભૂલ કરીએ તો હે ! પ્રભુ તું માફ કરજે. (૨)

સમજુતી—ગાય કાળી, ધોળી કે રાતી હોય છે, તે પાણી પીએ છે ને ચરવા જાય છે; ગાયને ચાર પગ અને ચાર આંચળ હોય છે, વાછરડાં પર તેનું હેત ઘણું હોય છે. (૧) ગાયના પગને છેડે ખરી છે, અને તેમાં વળી ફાટ છે તેથી એનો ઘાટ સારો દેખાય છે; પાછળ પુછડાને છેડે વળ છે, તેથી તે શરીરની સંભાળ રાખે છે. (૨) ગાયને બે કાન, બે શીંગડાં ને મોટાં આંખો છે. ગાય પુછડાથી માખી ઉડાડે છે; ગાયની રૂવાંટી નરમ છે તેથી તેનું શરીર સુંવાળું લાગે છે, ગાય વાછરડાં સાથે ગેલ કરે છે. (૩) ગાય દૂધ આપે છે તે ધોળું દેખાય છે, તે માણસ સાકર નાખીને હોંસથી પીએ છે.

સમજુતી—હું ઠામ ઠામ, શહેરમાં અને ગામડામાં ઊડું છું, હું ખુશી થાઉં છું અને ખુશી કરૂં છું; મેં મારી આંખ ઉઘાડી. હવે હે ! ભાઈ તું તારી પાંખ ઉઘાડ. હું ઘણા બોલ બોલું અને મધુર ટહુકા કરૂં, તું મારી એક શિખામણ માનજે તે એ કે તું લોકોને સારૂં અને પ્રિય લાગે એવું બોલજે અમે થોડું જીવનારાં છીએ, માટે મરતાં સુધી અમે તો ગમ્મત કરવાના; પણ તું ઘણું જીવજે, સારૂં બોલજે અને બીજાનું પણ સારૂં અને ઉપયોગનું રાખજે.

ડ્રિલ માટે આપેલી સુચના મેસર્સ. સી. ડા. શાહ એન્ડ કોના બનાવેલા પહેલી ચોપડીના અર્થમાં જુઓ.

ડમ્બેલસની ડ્રિલ.

તૈયાર કહેતાં તૈયાર થવું. ચાલો કહેતાં સીધા ઉભા રહેવું.

રમત ૧—૧) બેઉ હાથ સામે. ૨) ખભે. (આમ આઠ સુધી)

રમત ૨—૧) તૈયાર—જાગૃત થવું. ચાલો-ડમ્બેલ્સ હાથમાં લઇ

ઉભા રહેવું. (૧) બંને હાથ ખભાની સીધાણમાં (મુઠ્ઠી આકાશ તરફ વાળી રાખવી.) (૨) બંને હાથ ખભા ઉપર અડાવવા. ૩, ૫, ૭ એક પ્રમાણે. ૪, ૬ બે પ્રમાણે. આઠે જમીનપર મૂકી દેવા.

રમત ૩—તૈયાર ઉપર મુજબ. ચાલો—ઉપર મુજબ (૧) બને હાથ માથાની સીધાણમાં કાનની લગોલગ ઉંચા રાખવા. (૨) ખભે અડાવવા. ૩, ૫, ૭ એક પ્રમાણે ૪, ૬ બે પ્રમાણે. આઠે જમીનપર મૂકી દેવા.

રમત ૪—(૨ ની ઉલટી.) તૈયાર અને ચાલો રમત ૧ લી મુજબ. (૧) હાથ ખભાની સીધાણમાં સીધા પણ મુઠ્ઠી જમીન તરફ રાખવી (૨) બગલમાં અડકાડવા. ૩, ૫, ૭ એક પ્રમાણે ૪, ૬ બે પ્રમાણે. આઠે જમીન પર મૂકી દેવા.

રમત ૫—(૩ ની ઉલટી) તૈયાર અને ચાલો રમત ૧ લી મુજબ. (૧) બંને હાથ માથાની સીધાણમાં સીધા ઉંચા પણ મુઠી બહારની બાજુએ. (૨) ખભાની સીધાણમાં હાથ સીધા. ૩, ૫, ૭, એક પ્રમાણે. ૪, ૬ બે પ્રમાણે. આઠે જમીન પર મૂકી દેવા.

(રાગ લશ્કરી કૂચ.)

લઈ ડમ્બેલ્સ કરજો આમ, માથે રાખો બાળ તમામ;
ડાબા જમણો ઠોકતા જાઓ, પહોળા હાથો કરતા જાઓ.
નીચે પાછા તેને ધરો, ઉંચા સઘળા સાથે કરો;
સામાસામી ફરતા જાઓ, ફરી સલામ ને સીધા થાઓ

પોતાની જગોએ જતી વખત બોલવાની ડ્રિલ.

ચાલો ચાલોને ભાઇઓ અહીંથી સીધા સીધા સહુને ઠામ,
ધીમા ધીમા પગ ઉપાડી સૌને સાથે કરો સલામ— ચાલો.
હેતથી સૌ હળીમળીને ચાલો કરીએ રૂડાં કામ— ચાલો.

ઘેર જતી વખત બોલવાની ડ્રિલ.

ડ્રિલ આપણી પુરી થઇને, ચાલો જઇએ બહારો બહાર;

ધીમે ધીમે પગ ઉપાડી, ચાલો સર્વે હારો હાર.
સ્વસ્થ બનીને સર્વે ચાલો, આડું અવળું નવ જોશો;
સાચવજો સૈ દફ્તર પોતે, નહિ તો તેમાંનું ખોશો.
નજર આપણી સામે રાખો, ચાલો સૈ એક એક પુંઠે,
સાંભળી સાંભળી ચાલો, હાર આપણી નવ તૂટે.
ઉભા રહો સૈ સૌને ઠામે, આઘા પાછા નવ થાશો;
સૈ સાથે શિક્ષકને પોતે નમન કરીને સ્થિર બેસો.

એકથી પાંચ સુધી ઉમેરવા તથા બાદ કરવા વિષે પાઠ.

પ્ર. આ ટેબલ પર કેટલા લખોટા છે ? ઉ. કંઇ નથી. પ્ર કંઇ નથી. એમ બતાવવાને ૦ આવું કાઢે તેને શૂન્ય કહે છે. જુઓ હું ટેબલપર લખોટો મુકું છું મેં કેટલા લખોટા મૂક્યા? ઉ. એક. પ્ર ટેબલપર કેટલા લખોટા છે? ઉ એક. પ્ર. તમે કેટલી ટોપી પહેરી છે? ઉ. એક. પ્ર પેટ કેટલા છે ? ઉ. એક પ્ર. નાક કેટલાં છે? ઉ. એક. પ્ર. એક લખોટો ટેબલપર છે ને બીજો મુકયો હવે કેટલા થયા? ઉ. બે. પ્ર. તમારે હાથ કેટલા છે? ઉ બે પ્ર. પગ કેટલા છે? ઉ બે. પ્ર. કાન કેટલા છે ? ઉ બે. પ્ર. બે લખોટામાંથી એક લઇ લઉં છું હવે કેટલા રહ્યા ? ઉ એક પ્ર. બે લખોટામાં એક ઉમેરીએ તો કેટલા થાય? ઉ. ત્રણ. પ્ર તમારા એક હાથની આંગળીના કેટલા કટકા છે? ઉ. ત્રણ. પ્ર એક સરાટાની કેટલી પાંઇ મળે ? ઉ. ત્રણ. ત્રણ લખોટામાંથી એક લઇ લઉં તો કેટલા રહે ? ઉ બે. મારીપાસે ત્રણ બોર છે તેમાંથી બે ખાઇ જાઉં છું તો કેટલા રહે ? ઉ. એક મારી પાસે એક પાઇ છે તે બીજી બે પાઇ મળે તો કેટલી થાય ? ઉ. ત્રણ. પ્ર. ત્રણ લખોટામાં એક નાખીએ તો કેટલા થાય ? ઉ. ચાર. પ્ર. બકરીને કેટલા પગ હોય છે? ઉ ચાર. પ્ર. બીજા કોને ચાર પગ હોય છે? ઉ. ગાય, ભેંસ, વગેરે. પ્ર. ચાર લખોટામાંથી એક હું મગનને આપું તો મારી પાસે કેટલા રહે ? ઉ. ત્રણ પ્ર. એક બકરીનો એક પગ ભાંગેલો છે તો આખા કેટલા? ઉ. ત્રણ. મારી પાસે ચાર જામફળ છે તેમાંથી બે ફેંકી દઉં તો કેટલા રહે? ઉ બે. ચાર પાઇમાંથી બે પાઇના બોર લીધાં તો હવે કેટલી પાઇ રહી! ઉ. બે.

મારી પાસે એક સવાકો ને એક પાઇ છે તો બધું મળીને કેટલી પાઇ થઇ? ઉ. ચાર. ચાર પાઇમાંથી ત્રણ પાઇની પેન લીધી હવે કેટલી રહી? ઉ. એક. પ્ર. તમારે એક પગે કેટલાં આંગળાં છે? ઉ. પાંચ. જુઓ ટેબલપર કેટલા લખોટા છે? ઉ. પાંચ. પાંચ લખોટામાંથી એક નીચે ગબડી ગયો હવે કેટલા રહ્યા? ઉ. ચાર. પ્ર. ચારમાં કેટલા ઉમેરીએ તો પાંચ થાય? ઉ. એક. પાંચ બોરમાંથી બે બોર સડેલાં નીકળ્યાં તો સારાં કેટલાં? ઉ. ત્રણ. પાંચ લખોટામાંથી ત્રણ આપી દઉં તો કેટલા રહે? ઉ. બે. પાંચ લખોટામાંથી ચાર લખોટા આપી દઉં તો કેટલા રહે? ઉ. એક. પ્ર. એક ને એક? ઉ. બે. પ્ર. બેને એક? ઉ. ત્રણ. પ્ર. ત્રણ ને એક? ઉ. ચાર. પ્ર. ચાર ને એક? ઉ. પાંચ. પ્ર. પાંચમાંથી એક લઉં તો કેટલા રહે? ઉ. ચાર. પ્ર. ચારમાંથી એક લઉં તો કેટલા રહે? ઉ. ત્રણ. પ્ર. ત્રણમાંથી એક જાય તો કેટલા રહે? ઉ. બે. પ્ર. બેમાંથી એક જાય તો કેટલા રહે? ઉ. એક. પ્ર. એકમાંથી એક જાય તો શું રહે? ઉ. કંઇ નહિ. પ્ર. કંઇ નહિ હોય ત્યારે શું કહેવાય. ઉ. શૂન્ય ૦ એ પ્રમાણે, બે, ત્રણ, ચાર, પાંચ ઉમેરતાં તથા બાદ કરતાં શીખવવું.

સરવાળાનો કોઠો.

૧+૧=૨	૧+૨=૩	૧+૩=૪	૧+૪=૫	૧+૫=૬
૨+૧=૩	૨+૨=૪	૨+૩=૫	૨+૪=૬	૨+૫=૭
૩+૧=૪	૩+૨=૫	૩+૩=૬	૩+૪=૭	૩+૫=૮
૪+૧=૫	૪+૨=૬	૪+૩=૭	૪+૪=૮	૪+૫=૯
૫+૧=૬	૫+૨=૭	૫+૩=૮	૫+૪=૯	૫+૫=૧૦
૬+૧=૭	૬+૨=૮	૬+૩=૯	૬+૪=૧૦	
૭+૧=૮	૭+૨=૯	૭+૩=૧૦		
૮+૧=૯	૮+૨=૧૦			
૯+૧=૧૦				

બાદબાકીનો કોઠો.

૧-૧=૦	૨-૨=૦	૩-૩=૦	૪-૪=૦	૫-૫=૦
૨-૧=૧	૩-૨=૧	૪-૩=૧	૫-૪=૧	૬-૫=૧
૩-૧=૨	૪-૨=૨	૫-૩=૨	૬-૪=૨	૭-૫=૨
૪-૧=૩	૫-૨=૩	૬-૩=૩	૭-૪=૩	૮-૫=૩
૫-૧=૪	૬-૨=૪	૭-૩=૪	૮-૪=૪	૯-૫=૪
૬-૧=૫	૭-૨=૫	૮-૩=૫	૯-૪=૫	૧૦-૫=૫
૭-૧=૬	૮-૨=૬	૯-૩=૬	૧૦-૪=૬	
૮-૧=૭	૯-૨=૭	૧૦-૩=૭		
૯-૧=૮	૧૦-૨=૮			
૧૦-૧=૯				

દડાની રમત.

રમત ૧. દડા સામ સામે ફેંકવાની રમત.

સુચના—બે હાર વચ્ચે ચાર ફુટનું અંતર રખાવવું.

ફેંકો ફેંકો રે દડા સામી હારે; જશે જશે તે ગોળના આકારે. (૧)
આપો આપો વિવેક થીર થઇને; લેજો લેજો બધાએ એમ રહીને (૨)
વાંકા વાંકા ન વળશે કો કાળે; સીધા સીધા રહીને ઉછાળે (૩)
ઝીલી ઝીલીને જઇશું બહુ થાકી; રમત રમવાની છે રે બહુ બાકી. (૪)

ટીપ—આ કવિતાથી તિરકસ પણ ફેંકાશે. મહાવરો વધ્યા પછી જમણા, ડાબા, અવળા ફેરવના જવું ને કૃતિ કરાવવી.

રમત ૨. દડાનો ચાર જોડે સંબંધ તથા મૂળ અને મિશ્ર રંગનું ભાન.

સુચના—૭ બાળકો એક હારમાં ભીંત સામે મોં રખાવીને ઉભા રાખવા.

(સુંદર સામળાઆ એ રાગ)

(બધા બોલે)તમે દડા રમો વાર પ્રમાણે નિત્યે;
રંગો પર ધ્યાન ચોંટાડો એક ચિત્તે. (ટેક)
(લાલ દડાવાળો બોલે) લાલ દડે રમજો સોમવારે,
(પીળા દડાવાળો બોલે) પીળો પકડજો મંગળવારે,
(વાદળી દડાવાળો બોલે)વાદળીનો વારો બુધવારે,
(બધા બોલે) આ મૂળ રંગોને આધારે.
કહું છું તમને પ્રીતે.
(નારંગી દડાવાળો બોલે) ગુરૂવારે નારંગી રમજો.
(લીલા દડાવાળો બોલે) શુક્રવારે લીલા લઈ ફરજો.
(જાંબુડા દડાવાળો બોલે) શનિવારે જાંબુડા લેજો,
(બધા બોલે) મેળવણીના છે રંગો, શીખવા રૂડી રીતે. (ટેક)

રમત ૩. દશ છોકરાની વાતચીત.

સૂચના—પાંચ પાંચની બે હાર સામસામા ઉભા રાખવા.

(જુઓ જુઓ પંખીની ટોળી. એ રાગ)

૧ જુઓ જુઓ આ દડો કેવો છે રાતો રાતો એ જોવા જેવો છે.
૩ ઊને ઊને એને ગુંથેલો છે. ૪ રંગે રંગે એને રંગેલો છે.
૫ લીંબુ લીંબુ જેવો એ ગોળો છે, ૬. ગબડે ગબડે જુઓ એ ભોળો છે.
૭ મારે મારે તોયે પાસે આવે છે. ૮. હલકો હલકો એ મન લોભાવે છે.
૯ પોચો પોચો એ પેચના જેવો છે. ૧૦. રમો રમો એ રમતમાં લેવો છે

તા૦ ૧૫-૩-૨૨.

સમાપ્ત.